

Олександр МІХНО,
директор
Педагогічного музею України,
доктор педагогічних наук

**150 років від дня народження
Миколи Грунського (1872–1951),
українського мовознавця, педа-
гога**

Микола Грунський народився 10 жовтня 1872 у м. Суми в сім'ї службовця. Закінчивши Сумську гімназію, 1891 вступив до Харківського університету на історико-філологічний факультет, який закінчив 1896. Ще будучи студентом, виявив великий інтерес до наукової роботи, опублікувавши в «Учених записках» Харківського університету низку наукових статей. Його праця «Умственное движение Руси в XVI веке» (1893) удостоєна золотої медалі. З 1900 працює в університеті приват-доцентом: читав курси історії слов'янських літератур, згодом слов'янських мов та старослов'янської палеографії. 1903 молодий вчений переїхав в Юр'єв (нині м. Тарту, Естонія), де працював викладачем гімназії, а потім екстраординарним професором у Юр'євському університеті.

1915–1949 беззмінно керує кафедрою російського мовознавства Київського університету, до останніх днів був професором цього університету, а 1919–1920 – ректором університету. Одночасно від 1920 працює у мовознавчих комісіях АН УРСР. Упродовж 1930–1950 – старший науковий співробітник в Інституті мовознавства АН УРСР, де бере участь у підготовці українського правопису.

Вивчав проблеми походження слов'янського письма, палеографії; мову найдавніших пам'яток, зокрема Київських глаголических листків. Досліджував та видавав «Слово о полку Ігоревім», переклав цей твір українською мовою (1931). Автор низки підручників та посібників зі старослов'янської, російської та української мов, лексикографії та методики викладання мови, серед них: «Лекции по древнеславянскому языку» (1906), «Очерки по истории разработки синтаксиса славянских языков» (1912), «Украинская грамматика»

Жовтень-листопад 2022. Постаті

(1918), «Вступ до слов'янського мовознавства» (1946) та ін. Кілька праць М. Грунського присвячено польській, чеській, болгарській, сербській мовам, а також науковій спадщині видатного українського лінгвіста О. Потебні.

Окрім понад 200 праць зі слов'янського мовознавства, низку робіт учений присвятив педагогічній проблематиці. 1914 побачила світ книга М. Грунського «Лекції з педагогіки», яка є сконцентрованим відображенням поглядів автора на педагогіку та її завдання, а саме: ядром педагогіки є вчитель, головна роль якого – виховання у процесі навчання. Спеціальні дослідження М. Грунського присвячено педагогічній спадщині К. Ушинського та М. Пирогова.

Помер Микола Грунський 13 серпня 1951, похований у Києві на Лук'янівському кладовищі.

**130 років від дня народження
Михайла Кравчука (1892–
1942), українського математи-
ка, педагога**

Михайло Кравчук народився 12 жовтня 1892 в с. Човниця на Волині. Середню освіту здобув у Луцькій гімназії, 1910 вступив на фізико-математичний факультет Київського університету, який закінчив 1914. З вересня 1914 упродовж року М. Кравчук – учитель математики у київській приватній гімназії Л. Жука. Цей перший практичний учительський досвід залишив у житті М. Кравчука глибокий слід: він відбувся як педагог. Окрім суто вчительської роботи, у співпраці з директором Л. Жуком та вчителем математики Г. Руденком наполегливо розробляв математичні курси українською мовою, що заборонялося законом. Оскільки у цій гімназії навчалося багато українців, розроблені україномовні математичні курси тут же і апробувалися. Педагогічний досвід, здобутий у цій гімназії, допоможе М. Кравчуку в майбутньому в розбудові української національної школи.

1917 викладав у Києві в новостворених Першій українській гімназії ім. Т. Шевченка та Другій українській гімназії ім. Кирило-Мефодіївського Братства. У 1918–1919 брав активну участь у становленні національної освіти, здійснюючи ефективне управління Українськими Підготовчими до Університету Курсами і віддаючи цій справі чимало зусиль. Діяльність Курсів розпочалася разом із відкриттям 5 жовтня 1917 Українського Народного Університету в приміщенні Педагогічного музею.

1919–1921 працював учителем математики та директором Саварської школи Богуславського району Київщини, де мав можливість у

межах сільської школи реально втілити свої педагогічні задуми. Його вихованці при вступі до вишів демонстрували глибоке знання математики, працьовитість та прагнення до знань. Деякі стали відомими вченими. Відзначимо серед них Архипа Люлька, згодом – генерального конструктора авіаційних двигунів. А. Люлька згадував свого вчителя з незмінною повагою та вдячністю впродовж усього життя. Навіть у ті роки, коли в Україні воно буде викреслене з науки, у його московській квартирі поряд із портретом Т. Шевченка знаходиться портрет М. Кравчука. Як людина виключно гуманна, як справжній учитель М. Кравчук відіграв вирішальну роль у долі майбутнього будівничого космічних кораблів С. Корольова: допоміг йому, тоді молодому одеському робітникові, подолати бюрократичні перешкоди й вступити до Київського політехнічного інституту, в якому згодом С. Корольов слухав лекції М. Кравчука.

Повернувшись до Києва у 1921, викладає у багатьох навчальних закладах, плідно працює як науковець. 1924 захищає докторську дисертацію, 1925 стає професором. 29 червня 1929 М. Кравчука обрано дійсним членом Всеукраїнської Академії наук (ВУАН).

Заарештований 21 лютого 1938 за обвинуваченням у зрадництві й шпигунстві на тій підставі, що він був членом Наукового товариства у Львові, часто їздив за кордон, листувався із закордонними колегами. Засуджений до 20 років в'язниці та 5 років заслання. Остання адреса М. Кравчука: Магадан, Хабаровський край, 72-й кілометр, Інвалідів містечко. Помер 9 березня 1942. Реабілітований 1956.

До арешту написав понад 180 праць з різних галузей математики: алгебри, теорії чисел, теорії функцій дійсної і комплексної змінних, теорії диференціальних рівнянь, теорії ймовірностей і математичної статистики. Багато наукових результатів вченого, зокрема і його внесок у розроблення проекту комп'ютера, дістали міжнародне визнання: нині широкоживими у багатьох галузях знань є поняття «q-багаточлени Кравчука», «q-функції Кравчука-Мейкснера», «моменти Кравчука», «осцилятори Кравчука».

1992 поновлений у складі дійсних членів Академії наук України. 2003 на території НТУУ «Київський політехнічний інститут» відкрито пам'ятник М. Кравчуку, на якому викарбовано слова вченого: «Моя любов – Україна і математика».

**120 років від дня народження
Андрія Штогаренка (1902–
1992), українського композитора,
педагога, громадського діяча**

Андрій Штогаренко народився 15 жовтня 1902 в передмісті Катеринослава – селі Нових Кайдаках (нині у складі м. Дніпро). Батьки були великими шанувальниками музики і виховали любов до неї у сина. У шкільному віці він відвідував класи Катеринославського музичного училища. Однак через брак коштів родина мусила переїхати на Донбас, де батько майбутнього композитора започаткував драматичний гурток, а керівником хору став молодий Штогаренко. 1921–1930 викладав співи у середніх навчальних закладах Катеринослава (від 1926 – Дніпропетровська). 1930 вступив до Харківської державної консерваторії на факультет теорії композиції; до закінчення вишу А. Штогаренко став автором кількох хорівих і вокально-симфонічних творів.

Під час Другої світової війни провідним жанром творчості композитора стала хорова пісня. У 1943 вперше була виконана його кантата-симфонія «Україно моя» (слова А. Малишка, М. Рильського)

З 1943 життя та діяльність А. Штогаренка пов'язані з Києвом, 1954–1968 – ректор Київської консерваторії, він – професор, завідувач кафедри композиції. Багато сил і творчої енергії Андрій Якович віддавав вихованню композиторських кадрів. Його учні – відомі музиканти: О. Винокур, К. Віленський, Ю. Іщенко, О. Костін, Е. Мілка, В. Подвала, І. Поклад, М. Степаненко, В. Тилик, В. Філіпенко й інші.

На своїх заняттях А. Штогаренко підкоряв студентську аудиторію своєю ерудицією, здатністю легко імпровізувати та уважно слухати кожного. Він володів винятковим педагогічним тактом: завжди культивував індивідуальність студента.

Помер А. Штогаренко 15 листопада 1992 у Києві, похований на Байковому кладовищі.

**140 років від дня народження
Михайла Бойчука (1882–
1937), українського живописця,
графіка, педагога**

Народився Михайло Бойчук 30 жовтня 1882 неподалік містечка Тербовля (тепер Тернопільської області). Завдяки місцевому вчителю, який опублікував в газеті оголошення про здібного учня, Бойчуку вдалося поїхати на навчання у Львів до художника Юліана Панькевича. У Львові він приєднався до Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, яке за сприяння Андрея Шептицького виділило М. Бойчуку кошти на навчання у Віденській академії мистецтв. Згодом він навчався в академіях Кракова та Мюнхена, вивчав мистецтво у Парижі та містах Італії.

З 1908 проживав у Парижі, де ознайомився з творчістю Сезанна, Ренуара, Пікассо. У цей період у нього виникла ідея втілити мистецтво як колективну спадщину, наслідок життя попередніх поколінь: «Не бійтеся втратити свою індивідуальність. Хто краще працює, до того приглядайтесь. Не треба боятися запозичувати у іншого, треба намагатися зробити краще. Індивідуальність сама виявиться, коли майстер визріє», так М. Бойчук прийшов до ідеї монументалізму. 1909 він заснував майстерню неовізантійського мистецтва, що покляла початок його творчої школи. До числа учнів Михайла Бойчука належали Іван Падалка, Василь Седляр, Микола Касперович, Софія Бодуенде-Куртене, Софія Налепинська та ін. «Бойчукісти» орієнтувались на мистецтво Київської Русі та Візантії.

1911–1912 жив у Львові, де працював як реставратор та монументаліст. З 1917 оселився у Києві, став одним з професорів-засновників Української державної Академії мистецтв (1917). 1924 – професор Київського художнього інституту, а 1925 – співзасновник Асоціації революційного мистецтва України (АРМУ). Через тиск комуністичної партії змушений був покинути Україну 1931, але вже наступного року повернувся у Харків. Ілюстрував книги, провадив реставраційні роботи у Львові, в усипальниці родини Розумовських і давнього іконостасу в їхній церкві у Лемешах (на Чернівціщині), відновлював фрески Софійського собору в Києві та Успенського в Чернівцях. Працював над художнім оформленням вистав Леся Курбаса.

У листопаді 1926 – травні 1927 М. Бойчук разом із дружиною С. Налепинською-Бойчук, учнями І. Падалкою та В. Седляром мали творчі подорожі до Німеччини, Франції та Італії. Поїздка за кордон стала однією з формальних підстав для їхнього арешту та звинувачення у «шпигунстві» й участі в «контрреволюційній організації». 25 листопада 1936 органи НКВС заарештували М. Бойчука, а 13 липня 1937 у Києві – разом з І. Падалкою та В. Седляром – розстріляли. Їхні тіла не знайшли спокою у власних могилах, а назавжди опинилися в одному з найбільших місць поховань жертв масових політичних репресій, яке зараз називається Національній історико-меморіальній заповідник «Биківнянські могили». Наприкінці 1937 було страчено і дружину Бойчука, вбито й більшість його учнів. Майже всі картини Михайла Бойчука знищили. Залишилися лише окремі твори, збережені у приватних колекціях.

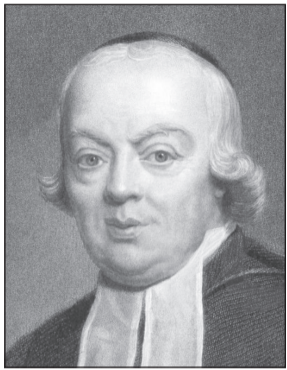
Основним педагогічним принципом Михайла Бойчука було не вчити, а лише скеровувати думку учня: «Не вчити, а направляти». Його метод поєднання практики і теорії давав можливість розвитку індивідуальних уподобань молодих митців. Створена М. Бойчуком специфічна навчально-педагогічна система мала на меті виховання нового художника-універсала. Зрештою, крім мистецької спадщини, Бойчук залишив по собі плеяду талановитих учнів, які змогли втілити його ідеї в інших техніках: кераміці, тканині, книжковій графіці.

Продовження на с. 16

Жовтень-листопад 2022. Постаті

Закінчення. Початок на с. 14

310 років від дня народження Шарля-Мішеля де Л'Епе (Charles-Michel de L'Épée, 1712–1789), французького сурдопедагога

Шарль-Мішель де Л'Епе народився у Версалі 25 листопада 1712. Завдяки наполегливості у навчанні та блискучим успіхам у науках батьки спрямували його до церковної служби. У 1736 де Л'Епе став священником, однак його церковна кар'єра була не надто успішною. Приблизно 1753 якась несуттєва справа привела абата де Л'Епе в будинок на паризькій вулиці Фоссе-Сен-Віктор. За відсутності господаря будинку його провели в кімнату, де дві її дочки, сестри-близнючки, зосереджено займалися рукоділлям. Чекаючи на господаря дому, де Л'Епе хотів поговорити з ними, але як же було його здивування, коли він не отримав від них жодної відповіді, хоч і підвищував голос, і звертався лагідно. Коли прийшла їхня мати, вона нарешті пояснила абату, що діти глухонімі. Вони щойно втратили свого батька, паризького священника, який займався їхньою освітою за допомогою гравюр і малюнків. У цей момент де Л'Епе осяяло і він усвідомив своє покликання – навчати глухонімих.

Кількість учнів абата поступово зростала і у 1754 він відкрив притулок для бідних глухих. Невдовзі учнів стало так багато, що йому довелося відкрити заклад, на який він витратив усі свої гроші й час. Так у 1760 постала перша у Франції школа для глухих. В основу свого навчання де Л'Епе поклав мову знаків, жестів, яка отримала назву мімічної або французької школи. Теоретичне обґрунтування своєї системи де Л'Епе надав у працях «Навчання глухонімих за допомогою методичних знаків» (1776) та «Справжній спосіб навчання глухонімих, що підтвердився досвідом» (1784).

Школу де Л'Епе утримував повністю за власний коштів, і, оскільки його статки були невеликими, він був змушений вести господарство найретельніше. Проте де Л'Епе принципово не хотів отримувати грошову допомогу чи навчати глухонімих дітей багатих батьків. «Не багатим, – говорив він, – я присвятив себе; лише бідним. Якби не вони, я б ніколи не намагався навчати глухонімих». Страх бути звинуваченим у корисливих мотивах спонукав його

відмовлятися від допомоги багатих, бо навіть підозра, що він керується корисливими мотивами, була для нього нестерпною.

Цікавою й повчальною є роль абата де Л'Епе в долі одного французького глухонімого хлопчика, знайденого на вулиці Парижа. Де Л'Епе припустив, що хлопчика незаконно позбавили титулу та статків і передав справу до суду від імені законного спадкоємця. Це був прецедент, коли глухоніма людина захищала свої права у суді. На основі цієї історії французький письменник і драматург Жан-Нікола Буйї створив історичну п'єсу «Абат де Л'Епе», яку з великим успіхом ставили в Парижі (прем'єра вистави відбулася у грудні 1799) та переклали голландською, німецькою та англійською мовами. У 2006 французький режисер Серж Мейнар за мотивами цієї історії зняв фільм «Дитячий секрет».

Шарль-Мішель де Л'Епе керував своєю школою до кінця життя. Він помер 22 грудня 1789 в Парижі у віці 77 років. Вже після смерті абата, у 1791, його школа була перетворена на Національний інститут глухих молоді (Institut National de Jeunes Sourds de Paris), що функціонує і нині.

140 років від дня народження Григорія Шерстюка (1882–1911), українського мовознавця, педагога, культурно-освітнього діяча, видавця

Григорій Шерстюк народився 26 листопада 1882 р. в с. Новий Тагамлик на Полтавщині. Після закінчення місцевого міністерського зразкового училища 1899 вступив до Новобузької вчительської семінарії. Одержавши в 1904 документ про закінчення курсу навчання, повертається на рідну Полтавщину, де працює народним учителем спочатку в земській школі с. Наталівка, а пізніше в с. Мала Перещепина.

Активізація національного руху в Україні на початку ХХ ст. мала значний вплив на формування світобачення юнака, фактично визначивши його долю. Участь в організації мітингів під час подій 1905 стала приводом для арешту, а це унеможливило для Г. Шерстюка подальше заняття улюбленою справою – шлях до школи йому було закрито назавжди.

Григорій Шерстюк працює секретарем часопису «Рідний край», публікуючи в ньому у 1906-1907 й власні статті: рецензії на підручники, дитячу художню літературу

та науково-популярні книжки. Він згуртував учителів-однодумців у товариство, і вони в 1906 заснували на власний коштів у Полтаві перше в підросійській Україні видавництво української педагогічної літератури «Український учитель». Першою книжкою видавництва стала «Коротка українська граматики для школи» (Ч. 1, 1907) Г. Шерстюка. За два роки функціонування видавництва в Полтаві було видруковано 9 назв книжок. Серед них – підручники «Грамматка» С. Черкасенка (1907), «Арифметика, або Щотники для українських шкіл» О. Кониського (1907), а також низка казок.

З 1908 видавництво «Український учитель» працювало у Києві у зв'язку з переїздом сюди Г. Шерстюка. У київський період (1908–1912) воно випустило у світ лише один підручник – другу частину «Української граматики для школи» Г. Шерстюка (1909) і зосередилося на публікації книг для самоосвіти та на виданні дитячої художньої літератури. У цей час побачили світ понад 40 назв, серед яких – брошури М. Загірної «Який був лад в Афінійській державі» (1908), Д. Дорошенка «Білорусі і їх національне відродження» (1908), Ю. Сірого «Світова подорож краплини води» (1910), вірші Т. Шевченка, оповідання М. Коцюбинського, байки Л. Глібова. Також вийшло ще кілька робіт самого Г. Шерстюка: науково-популярні оповідання для дітей молодшого шкільного віку «Про зозулю» (1910), «Соловейко. Оуд» (1911), переклад казки братів Грім «Хатка в лісі» (1910) та ілюстрований збірник для дітей «Світло» – своєрідна хрестоматія з української літератури.

Г. Шерстюк не полишав своєї давньої мрії створити український педагогічний журнал. Це вдалося зробити лише 1910. Так у Російській імперії з'явився перший український педагогічний часопис «Світло» (Київ, 1910-1914).

Педагог все життя хворів на туберкульоз кісток і другий арешт у 1909 та перебування у в'язниці підірвало ще більше його здоров'я. Влітку 1911 він виїхав до Євпаторії на лікування, і це полегшило його фізичний стан. Повернувшись додому, він знову поринув у роботу. Захоплений підготовкою вересневого номера «Світла», не відразу належним чином зреагував на різке погіршення фізичного стану. Г. Шерстюк помер 24 жовтня 1911, не доживши кількох тижнів до свого 29-річчя. Його могила знаходиться на Новому Байковому цвинтарі неподалік від іншого визначного українського діяча – Бориса Грінченка. На могилі встановлено пам'ятник з темного граніту: хрест на постаменті. На постаменті викарбовано слова: «Прямуючи до світла, ніс «Світло» незрячим і, йдучи шляхом тернистим, зберіг ніжність і лагідність вдачі й незалежність духа свого, подаючи собою зразок людини-громадянина».

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України

ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНИХ ПОСАД:

- **провідного наукового співробітника** відділу психології праці (1,5 посади);
- **провідного наукового співробітника** відділу теорії і практики педагогічної освіти;
- **старшого наукового співробітника** відділу психології праці;
- **старшого наукового співробітника** відділу андрагогіки;
- **наукового співробітника** відділу психології праці.

У конкурсі можуть брати участь особи з професійною кваліфікацією на заміщення посад:

- **провідного наукового співробітника** – науковий ступінь доктор наук або доктор філософії (кандидат наук);
- **старшого наукового співробітника** – науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидат наук);
- **наукового співробітника** – науковий ступінь доктора філософії (кандидат наук) або магістра, не менше 5 років досвіду.

Документи, необхідні для участі в конкурсі:

- письмова заява про участь у конкурсі;
 - копія документа, що посвідчує особу;
 - заповнена особова картка (встановленого зразка);
 - автобіографія;
 - копія трудової книжки (за наявності);
 - копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
 - перелік наукових праць, опублікованих впродовж останніх п'яти років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях;
 - письмова згода на обробку персональних даних.
- Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) засвідчуються за основним місцем роботи або нотаріально.**

Заяви та документи на участь у конкурсі подаються протягом 30 календарних днів з дати опублікування оголошення за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, кім. 614, e-mail: ipood2008@ukr.net.

Довідки за телефонами: 468-33-92, 467-04-99
(Бовкун Оксана Володимирівна, завідувач відділу кадрів).

Інститут обдарованої дитини оголошує конкурс на заміщення вакантної посади завідувача відділу

У конкурсі можуть брати участь громадяни, які вільно володіють українською мовою, мають вищу освіту рівня спеціаліста або магістра, науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидат наук), досвід в організації та проведенні наукової роботи в науково-дослідних установах, стаж роботи на посадах наукових працівників та (або) науково-педагогічних працівників не менше п'яти років.

Термін подання документів – місяць з дня опублікування оголошення.

ОСОБИ, ЯКІ БАЖАЮТЬ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У КОНКУРСІ, МАЮТЬ ПОДАТИ ТАКІ ДОКУМЕНТИ:

- заяву на участь у конкурсі;
 - особовий листок з обліку кадрів з фотокарткою;
 - автобіографію;
 - відзив про трудову діяльність з основного місця роботи;
 - копії дипломів про вищу освіту, науковий ступінь і вчене звання;
 - список друкованих праць і винаходів, завірених в установленому порядку;
 - копію паспорта, засвідчену претендентом;
 - копію трудової книжки (за наявності);
 - копію ідентифікаційного номеру платника податків
 - письмову згоду на збір та обробку персональних даних.
- Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) засвідчуються за основним місцем роботи або нотаріально.

Документи надсилати на адресу:

03190, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д
Інститут обдарованої дитини НАПН України.